Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
přednesené dne 23. prosince 2015 [1]

Věc C-196/15

Granarolo SpA

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Cour d'appel de Paris (odvolací soud v Paříži, Francie)]

„Soudní příslušnost v občanských a obchodních věcech — nařízení (ES) č. 44/2001 — Zvláštní příslušnost — Článek 5 odst. 1 a 3 — Náhlé přerušení obchodního vztahu — Smluvní nebo deliktní povaha příslušné žaloby na náhradu škody“

I – **Úvod**

1. Projednávaná věc je pro Soudní dvůr novou příležitostí k tomu, aby od sebe odlišil zvláštní kritéria pro určení soudní příslušnosti, jež pro uplatňování smluvních a mimosmluvních nároků stanoví nařízení (ES) č. 44/2001 [2].

2. Konkrétně se jedná o otázku, zda se na právní spor, v němž je žaloba na náhradu škody odůvodňována pouze náhlým přerušením obchodních vztahů, uplatní soudní příslušnost pro oblast deliktní odpovědnosti.

II – **Právní rámec**

A – *Unijní právo*

3. Článek 5 nařízení č. 44/2001 stanoví:

„Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována,

1. a) pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy, u soudu místa, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn;

1 — Původní jazyk: němčina.

2 — Nařízení Rady ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst 2001, L 12, s. 1).

b) pro účely tohoto ustanovení a pokud nebylo dohodnuto jinak, je místem plnění zmíněného závazku:

— v případě prodeje zboží místo na území členského státu, kam podle smlouvy zboží bylo nebo mělo být dodáno,

— v případě poskytování služeb místo na území členského státu, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytovány,

[…]

3. ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání, u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události;

[…]“

B – *Vnitrostátní právo*

4. Článek L. 442-6 francouzského obchodního zákoníku (Code de commerce) stanoví:

„[…] Každému výrobci, obchodníku, průmyslovému výrobci nebo osobě zapsané v živnostenském rejstříku vzniká odpovědnost za škodu a povinnost nahradit tuto škodu, pokud byla způsobena:

[…]5. náhlým, byť jen částečným, přerušením zavedeného obchodního vztahu bez předchozího písemného oznámení, které zohledňuje dobu trvání obchodního vztahu a dodržuje minimální výpovědní lhůtu, kterou stanoví meziodvětvové dohody s přihlédnutím k obvyklé obchodní praxi. […] Pokud takové dohody neexistují, ministr obchodu může s přihlédnutím k obchodním zvyklostem vyhláškou stanovit pro každou kategorii výrobků minimální lhůtu pro oznámení a vymezit podmínky přerušení obchodních vztahů zejména v závislosti na jejich trvání. Předchozí ustanovení nebrání možnosti ukončení obchodního vztahu bez předchozího oznámení v případě neplnění závazků druhou smluvní stranou nebo v případě vyšší moci. […]“

III – **Spor v původním řízení a předběžné otázky**

5. Francouzská společnost uváděla zhruba 25 let na francouzský trh jako distributor potraviny dodávané italským podnikem. Mnohaletý obchodní vztah se nezakládal na žádné rámcové smlouvě a zejména pak ani na jakémkoli ujednání o výhradním zastoupení.

6. Dne 10. prosince 2012 sdělil italský podnik francouzské společnosti, že tento obchodní vztah ke dni 1. ledna 2013 ukončuje.

7. Francouzská společnost v návaznosti na to italský podnik zažalovala u Tribunal de commerce Marseille (obchodní soud v Marseilli) o náhradu škody z důvodu náhlého přerušení obchodních vztahů. Svou žalobu opírala o článek L. 442-6 obchodního zákoníku. Vzhledem k tomu, že Tribunal de commerce byl toho názoru, že předmětem žaloby je protiprávní jednání, uznal svou příslušnost podle čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001.

8. Italský podnik podal opravný prostředek proti příslušnosti francouzských soudů.

9. V této situaci Cour d'appel de Paris (odvolací soud v Paříži), který se tímto opravným prostředkem zabývá, přerušil řízení a rozhodl o předložení následující předběžné otázky Soudnímu dvoru:

„1) Musí být čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 vykládán v tom smyslu, že žaloba na náhradu škody z důvodu přerušení zavedených obchodních vztahů spočívajících v dodávání zboží distributorovi po dobu několika let bez rámcové smlouvy nebo ujednání o výhradním zastoupení náleží do oblasti deliktní odpovědnosti?

2) V případě záporné odpovědi na první otázku: je ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení použitelné na určení místa plnění závazku, který je základem žaloby v případě uvedeném v první otázce?“

IV – **Právní posouzení**

A – *K první předběžné otázce*

10. Podstatou první předběžné otázky předkládajícího soudu je, zda taková žaloba na náhradu škody, jako je žaloba, jež je předmětem původního řízení, spadá do oblasti deliktní odpovědnosti ve smyslu čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001.

11. Hranici mezi deliktní a smluvní odpovědností upřesnil Soudní dvůr v roce 2014 ve věci Brogsitter [3] .

1. Rozsudek ve věci Brogsitter

12. Soudní dvůr se v této věci zabýval otázkou, zda žaloby na určení občanskoprávní odpovědnosti, kterou je nutno podle vnitrostátního práva považovat za deliktní, musí být s ohledem na smlouvu mezi účastníky původního řízení nicméně považovány za žaloby patřící mezi případy, kdy „předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 nařízení č. 44/2001 [4].

13. Za určující pro odlišení deliktní a smluvní odpovědnosti považoval Soudní dvůr to, zda „se smlouva mezi žalovaným a žalobcem jeví jako nezbytná k prokázání […] nedovolené povahy jednání vytýkaného první osobě […]“ [5]. Vykládat smlouvu je nezbytné tehdy, když „je předmětem žalob […] v původním řízení návrh na náhradu škody, za jejíž příčinu lze rozumně považovat porušení práv a povinností ze smlouvy mezi účastníky původního řízení, kteroužto by bylo nutné vzít v úvahu při rozhodování o žalobě“ [6].

14. Je-li nezbytný výklad smlouvy, připadá v úvahu smluvní odpovědnost ve smyslu čl. 5 odst. 1, v opačném případě připadá v úvahu deliktní odpovědnost ve smyslu čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001.

2. Uplatnění zásad vypracovaných v rozsudku ve věci Brogsitter na projednávanou věc

15. V projednávané věci se jedná o obdobný problém jako ve věci Brogsitter.

3 — Rozsudek ve věci Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148).

4 — Rozsudek ve věci Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, bod 16).

5 — Rozsudek ve věci Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, bod 25).

6 — Rozsudek ve věci Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, bod 26).

16. Také zde vychází předkládající soud z toho, že nárok na náhradu škody, uplatněný na základě vnitrostátního práva [7], je třeba klasifikovat jako deliktní.

17. V projednávané věci však – na rozdíl od věci Brogsitter – neexistuje nutná souvislost s výkladem smlouvy mezi oběma stranami, který by mohl zakládat soudní příslušnost pro oblast smluvní odpovědnosti.

18. Základem nároku na náhradu škody je náhlé přerušení stávajících obchodních vztahů, v jejichž průběhu bylo francouzské společnosti mnohokrát dodáno příslušné zboží. Strany však spolu neuzavřely žádnou rámcovou smlouvu, která by jejich obchodní vztahy celkově upravovala. Na rozhodující otázku, zda byla v souvislosti s přerušením obchodních vztahů poskytnuta přiměřená lhůta, nelze tudíž odpovědět na základě posouzení smluvních ujednání mezi stranami [8].

19. Svou povahou je požadavek náhrady škody na smluvním jednání spíše nezávislý. Jeho základem nejsou smluvní ujednání obou stran, nýbrž právní předpis, který v zájmu řádné hospodářské činnosti nepřipouští jakékoliv nenadálé přerušení obchodních vztahů a dosavadnímu obchodnímu partnerovi umožňuje v takových případech vznášet nárok na náhradu škody.

20. Popsaná situace je tedy do jisté míry opačná ve srovnání se situací ve věci Brogsitter. Ve věci Brogsitter se jednalo o nárok na náhradu škody, jehož základem bylo porušení existující smlouvy. Oproti tomu v projednávané věci není požadavek náhrady škody vznášen na základě existujících *smluv*, nýbrž spíše na základě skutečnosti, že po náhlém ukončení obchodních vztahů *nedošlo k uzavření žádných dalších smluv*. Nejedná se tedy o neplnění smluvních závazků, nýbrž o odmítnutí smluvního vztahu ze strany dřívějšího obchodního partnera. „Základ“ nároku na náhradu škody nemá tudíž žádnou oporu ve smlouvě.

21. O smluvní opoře by bylo možné (hypoteticky) hovořit pouze tehdy, kdyby strana přerušující obchodní vztah mohla věřiteli vytýkat, že se v rámci jejich obchodního vztahu dříve dopouštěl nějakého porušování smluvních ujednání, aby tímto způsobem ospravedlnila své přerušení obchodních vztahů, a byla tak zproštěna povinnosti nahrazovat škodu. Takový prostředek obrany – i kdyby byl ve formě námitky předložen, třebaže pro to chybí jakékoli opěrné body – by ovšem nijak nezměnil povahu nároku na náhradu škody a nedosáhl by toho, aby se z něho stal nárok smluvní.

22. „Smlouva nebo nároky ze smlouvy“ tudíž nejsou předmětem stávajícího řízení, a proto se také v tomto případě nemůže jednat o smluvní odpovědnost podle čl. 5 odst. 1 nařízení č. 44/2001.

23. Nárok, o jaký se jedná v původním řízení, musí být vzhledem ke své povaze klasifikován spíše jako deliktní, jak to již dříve v případě nároků vznikajících na základě zaviněného přerušení jednání o uzavření smlouvy učinil Soudní dvůr [9]. S předmětným nárokem, který vzniká v projednávané věci, jsou tyto nároky srovnatelné potud, že ani zde nemá „jedna strana vůči druhé […] svobodně přijaté závazky“ [10] a že uplatňovaný nárok je založen na výtce jednání obchodního partnera v rozporu s dobrou vírou [11].

7 — Skutečnost, že právní spor v původním řízení spadá do působnosti francouzského práva, předkládající soud dále neproblematizuje. Samo o sobě to však zjevné není a v zásadě by to mělo být stanoveno na základě příslušných kolizních norem nebo imperativních ustanovení, což je otázka, kterou se předkládající soud nezabýval a pro jejíž zodpovězení není v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce dostatek údajů.

8 — Otázka, zda smlouvy byly již uzavřeny, nebo zda se obchodní vztahy nacházely ještě v předsmluvním stadiu, kdy se o uzavření smluv teprve jednalo, je pro výše uvedené odůvodnění nároku, jak to s odvoláním na judikaturu nejvyšších soudů uvádí francouzská vláda, zcela bezvýznamná.

9 — Rozsudek ve věci Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499).

10 — Rozsudek ve věci Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499, bod 27); k tomu také srov. rozsudek ve věci Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, bod 39).

11 — Rozsudek ve věci Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499, bod 27).

24. Z výše uvedeného vyplývá, že na první předběžnou otázku je třeba odpovědět tak, že žaloba na náhradu škody z důvodu přerušení stávajících obchodních vztahů, které nejsou upraveny žádnou rámcovou smlouvou ani ujednáním o výhradním zastoupení, se týká protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání, a že tudíž spadá do působnosti čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001.

B – *Ke druhé předběžné otázce*

25. Vzhledem k tomu, že odpověď na první otázku není záporná, není už nutné hledat odpověď na druhou otázku předkládajícího soudu, jejímž předmětem je v případě, že by deliktní odpovědnost byla vyloučena, k čemuž nedošlo, zda je ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 použitelné na určení místa plnění sporného závazku.

26. Podpůrně se lze krátce vyjádřit i k této druhé otázce a poukázat na rozsudek Soudního dvora ve věci Corman-Collins [12], v němž byla vznesena otázka, zda je na nároky na odškodnění prodejce v souvislosti s ukončením ústně sjednané smlouvy o autorizovaném prodeji [13] použitelné ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001.

27. Soudní dvůr v tomto ohledu konstatoval, že smlouva o autorizovaném prodeji, „pro kterou je charakteristická rámcová dohoda, jejímž předmětem je závazek spočívající v dodání a zásobování sjednaný do budoucna dvěma hospodářskými subjekty, která obsahuje zvláštní smluvní ustanovení ohledně distribuce zboží, jež prodává poskytovatel oprávnění […]“ [14], má být kvalifikována jako smlouva o poskytování služeb (ve smyslu ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. b) druhé odrážky). Jedná-li se naopak o „trvalý obchodní vztah mezi dvěma hospodářskými subjekty v případě, že se tento vztah omezuje na smlouvy po sobě jdoucí, jejichž předmětem je dodání a odebrání zboží“, je třeba použít ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. b) první odrážky [15].

28. Na projednávanou věc nelze tyto úvahy uplatnit už vzhledem k tomu, že strany spolu žádnou rámcovou dohodu uzavřenu neměly. Předmětem sporu v původním řízení navíc není „prodej zboží“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. b) první odrážky nařízení č. 44/2001, nýbrž spíše náhlé přerušení obchodních vztahů bez ohledu na konkrétní obsah příslušných smluvních ujednání. Ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 tudíž nelze použít.

V – **Závěry**

29. S ohledem na uvedené úvahy navrhuji Soudnímu dvoru, aby na předběžnou otázku odpověděl následujícím způsobem:

„Žaloba na náhradu škody z důvodu přerušení stávajících obchodních vztahů, které nejsou upraveny žádnou rámcovou smlouvou ani ujednáním o výhradním zastoupení, se týká protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání, a spadá tudíž do působnosti čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001.“

12 — Rozsudek ve věci Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860).

13 — Rozsudek ve věci Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860, bod 14): V tom spočívá rozhodující rozdíl oproti projednávané věci, ve které podle konstatování předkládajícího soudu jakákoli rámcová smlouva chybí.

14 — Rozsudek ve věci Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860, bod 36).

15 — Rozsudek ve věci Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860, body 35 a 36).